

Farmaseutin etävastaanotto auttaa turvallisempaan lääkehoitoon

Vaasan keskussairaalan onkologian poliklinikalla farmaseutti selvittää ja arvioi potilaan lääkityksen puhelinvastaanotolla ennen ensimmäistä lääkärin vastaanottoa. Näin lääkärillä on käytettävissään ajantasainen lääkitystieto ja sen mahdollistamana sähköinen päätöksenteon tuki.

Lääkitystietojen ajantasaisuuden puutteellisuus voi erityisesti siirtovaiheissa altistaa lääkityspoikkeamille. Ne voivat johtaa kliinisesti merkittäviin lääkehaittapahtumiin, pidentyneisiin hoitajaksoihin, hoitoon paluuseen sekä terveydenhuollon palvelujen lisääntyneeseen käyttöön (1).

Koska väestön ikääntyessä monilääkitys ja lääkehoitoon liittyvät ongelmat yleistyvät, on tärkeää kehittää moniammatillisia toimintamalleja, joilla pyritään ehkäisemään niihin liittyviä riskejä. Kliinisen farmasian palveluilla pyritään varmistamaan turvallista, tehokasta, tarkoituksenmukaista ja taloudellista lääkehoitoa ratkomalla ja estämällä ongelmia ja niistä aiheutuvia haittoja ja kustannuksia (2–6).

Erityisesti monilääkitystä syöpäpotilaat ovat alttiita lääkehoitoon liittyville ongelmille ja niistä aiheutuville vakavillekin seurauksille (7). Tästä syystä Vaasan keskussairaalan onkologian poliklinikalla kehitettiin ja otettiin käyttöön syksyllä 2019 kliinisen farmasian toimintamalli, jolla pyritään varmistamaan syöpäpoti-

laan lääkehoidon turvallisuutta ja jakamaan työtehtäviä kokonaisuuden kannalta optimaalisella tavalla.

Lääkehoitoprosessissa tunnistetut haasteet

Ennen toimintamallin käyttöönottoa lääkehoitoprosessin haasteiksi onkologian poliklinikalla tunnistettiin erityisesti puutteet ensikäyntipotilaiden lääkitystietojen ajantasaisuudessa. Potilas ei usein muista käyttämiään lääkkeitä eikä hänellä ole ajantasaista lääkelistaa mukana vastaanotolle tullessaan tai lista on puutteellinen.

Ajantasaista lääkitystä selvittivät yleensä sekä lääkäri että sairaanhoitaja, ja tämä vei aikaa varsinaiselta hoito-, ohjaus- ja suunnittelutyöltä. Esimerkiksi palliatiivisen hoidon ensikäynneillä monilääkittyjen potilaiden lääkityksen optimointi lyhyen vastaanoton aikana oli haastavaa, jos siinä oli epäselvyyksiä.

Myös hoidon ohjauksesta vastaavilla hoitajilla lääkityksen selvittely- ja kirjaustyöt veivät merkittävän osan vastaanottoajasta, mikä oli pois varsinaiselta hoidon onnistumista varmistavalta ohjaustyöltä.

Usein hoitaja kirjasi selvittämänsä potilaan kotilääkityksen potilastietojärjestelmään vasta lääkärin vastaanoton jälkeen, joten lääkäri ei pystynyt hyödyntämään potilastietojärjestelmään integroitua päätöksenteon tukea. Erityisesti suunkautta otettavien uusien syöpälääkkeiden käyttöön liittyy huomattavia interaktio- ja haittakuormariskejä, ja siksi lääkityksen kokonaisuuden turvallisuuden arviointi on tärkeää (3,8).

Onkologian poliklinikalla syövän hoito aloitetaan välittömästi ensikäynnin jälkeen ilman lisäkäyntejä, ja ellei kokonaislääkitys ole tiedossa mahdollisten interaktioiden tunnistamiseksi, jää se pahimmassa tapauksessa huomioi-

Potilas ei usein muista käyttämiään lääkkeitä.

Onkologian poliklinikan ensikäyntipotilaan hoitoprosessi ja kliinisen farmasian palvelut

ENNEN HOITOA

Poliklinikkalähete

Alustava hoidon suunnittelu

Ajanvaraus (jonohoitaja)

Potilas saa kutsun ensikäynnille ja tiedon farmaseutin suorittamasta haastattelusta ja siihen valmistautumisesta sekä läheteet tarvittaviin lisätutkimuksiin

Lisätutkimukset

Farmaseutti haastattelee potilasta sekä kirjaa, tarkistaa ja arvioi potilaan lääkityksen (resepti- ja itsehoitolääkkeet, luontaistuotteet, ravintolisät) yleensä ensimmäistä lääkärisäkäyntiä edeltävänä arkipäivänä: lääkityksen rakenteinen kirjaus potilastietojärjestelmän lääkehoito-osioon, lääkitykseen liittyvät havainnot ja arviot potilaskertomuksen KLIFA-näkymälle

HOIDON AIKANA

Ilmoittautuminen, sihteeri tarkistaa ja päivittää potilaan tiedot

Ensikäyntivastaanotto

- lääkäri: ajantasainen lääkitystieto, farmaseutin kirjaamat huomiot ja sähköinen päätöksenteon tuki käytettävissä → lääkemääräykset ja todistukset lääkehoitoa varten
- sairaanhoitaja: ajantasainen lääkitystieto, farmaseutin kirjaamat huomiot ja sähköinen päätöksenteon tuki käytettävissä, farmaseutin konsultointimahdollisuus → potilas saa alustavaa suullista ja kirjallista ohjeistusta hoidon toteutuksesta ja siihen valmistautumisesta

Hoidon aloitus myöhemmin tai heti: ajantasainen lääkitystieto, farmaseutin kirjaamat huomiot ja sähköinen päätöksenteon tuki käytettävissä, farmaseutin konsultointimahdollisuus → hoitajan vastaanotto (ohjaus) ja päiväosasto (i.v.-hoito) tai tablettihoitaja (ohjaus/p.o.-hoito) tai jatkohoito tai seurannat omassa tai lähettäneessä sairaalassa tai terveyskeskuksessa

Mahdolliset osastohoitojaksot haittavaikutusten vuoksi, tarvittaessa farmaseutin konsultaatio

HOIDON JÄLKEEN

Lähete kirurgialle (neoadjuvanttihoitot) tai kontrollivastaanotto poliklinikalla + kuvantamistutkimukset

Potilas ottaa yhteyttä tarpeen mukaan, seuranta-puhelut sovittu (sairaanhoitaja)

matta tai hoidon aloitus viivästyy. Kokonaislääkityksen tarkastelu ajantasaisen lääkitystiedon perusteella on myös erityisen tärkeää, kun potilaita rekrytoidaan kliinisiin lääketutkimuksiin (9).

Moniammatillinen toimintamalli

Lääkehoitoprosessin haasteiden ja kirjallisuudessa kuvatun näytön pohjalta kehitetyssä toimintamallissa farmaseutti haastattelee potilasta puhelimitse yleensä ensimmäistä lääkärisäkäyntiä edeltävänä arkipäivänä. Potilaan kutsukirjeessä on tieto haastattelusta ja siihen varautumisesta.

Farmaseutti haastattelee potilasta käyttäen apuna Reseptikeskuksen ja potilastietojärjestelmän tietoja, selvittää potilaan käyttämän lääkityksen (resepti- ja itsehoitolääkkeet), luontaistuotteet ja ravintolisät sekä kirjaa tiedot rakenteisesti potilastietojärjestelmän lääkehoito-osioon. Syöpäpotilaat käyttävät usein luontaistuotteita tai ravintolisäitä, joista he eivät välttämättä kerro lääkärille (10).

Soveltuvin osin farmaseutti kysyy potilaalta myös lääkehoidon onnistumisesta ja ongelmista. Lääkityksen laajuuden ja potilaan tilanteen mukaan farmaseutti joko tarkistaa tai arvioi lääkityksen (lääkehoidon arviointi, LHA) hyödyntäen uusimpia laboratoriotuloksia, haastattelussa kerättyjä ja potilastietojärjestelmästä löytyviä tietoja sekä Terveystietokantoja. Nämä havainnot ja lääkitysmuutosehdotukset farmaseutti kirjaa potilaskertomuksen Kantaan siirtyvälle KLIFA-näkymälle, joka otettiin Vaasan keskussairaalassa käyttöön keväällä 2020 kirjausten löydettävyyden ja hyödynnettävyyden takia. Jatkossa siirrytään vuonna 2021 julkaistun FARM-näkymän käyttöön.

Lääkärillä on siis vastaanotolla hyödynnettävissään sähköisen päätöksenteon tuen lisäksi ajantasainen lääkitystieto ja farmaseutin kirjaamat huomiot ja ehdotukset. Tämän on osoitettu parantavan kliinisesti merkittävien interaktioiden tunnistamista sekä vähentävän

lääkityspoiikkeamien ja muiden lääkehoidon ongelmien määrää ja lisäävän lääkitysturvallisuutta (3,4,7,11).

Myös sairaanhoitajat hyötyvät farmaseutin kirjauksista hoidon ohjauksessa ja toteuttamisessa. Usein potilaalla on paljon lääkkeitä käytössään ja heidän kysymyksensä koskevat myös muuta kuin syövän lääkehoitoa, jolloin farmaseuttia voidaan tarvittaessa konsultoida esimerkiksi puhelimitse. Ensikäyntipotilaiden lisäksi farmaseutti ajantasaistaa myös poliklinikalta osastolle siirtyvien potilaiden lääkitystiedon.

Syksyllä 2020 toimintamalli integroitiin osaksi onkogeriatrasta pilottiprojektia, jolla iäkkään syöpäpotilaan hoidon kokonaisuus pyritään saamaan entistä parempaan hallintaan ja näin parantamaan hoitotuloksia. Farmaseutti selvittää ja arvioi potilaan lääkityksen ennen geriatriin vastaanottoa.

Lääkärien ja hoitajien aikaa säästyy

Farmaseutin etävastaanotto sopii moniammatilliseen työprosessiin ja sen hyödyt tulivat esiin projektissamme: lääkäreiden ja hoitajien ajan säästö sekä lääkitystiedon ajantasaisuuden parantuminen (12). Syöpäpotilailla on monenlaisia lääkityksiä ja interaktioiden riski on ilmeinen, elleivät kaikki lääkkeet ole tiedossa syöpälääkityksiä suunniteltaessa. Tämä toimintamalli on sovellettavissa laajasti terveydenhoidon vastaanotto-toimintaan ja se parantaa potilaiden kokonaislääkityksen hallintaa. ●

ANNIKA VALTOLA
erikoisproviisori, sairaalafarmasia
Vaasan keskussairaala

ANTTI JEKUNEN
professori, ylilääkäri, onkologia
Turun yliopisto ja Vaasan keskussairaala

HEIDI BENGTSSON
osastonylilääkäri, onkologia
Vaasan keskussairaala

RAISA LAAKSONEN
kliinisen farmasian dosentti, yliopistonlehtori
Helsingin yliopisto

KIRJALLISUUTTA

- 1 Mueller SK, Sponsler KC, Kripalani S, Schnipper JL. Hospital-based medication reconciliation practices: a systematic review. Arch Intern Med 2012;172:1057–69.
- 2 Graabæk T, Kjeldsen LJ. Medication reviews by clinical pharmacists at hospitals lead to improved patient outcomes: a systematic review. Basic Clin Pharmacol Toxicol 2013;112:359–73.
- 3 Bertsch NS, Bindler RJ, Wilson PL, Kim AP, Ward B. Medication therapy management for patients receiving oral chemotherapy agents at a community oncology center: a pilot study. Hosp Pharm 2016;51:721–9.
- 4 González-Carrascosa Vega T, Sierra-Sánchez JF, Martínez-Bautista MJ ym. Medication reconciliation in oncological patients: a randomized clinical trial. J Manag Care Spec Pharm 2016;22:734–40.
- 5 De Oliveira GS, Castro-Alves LJ, Kendall MC ym. Effectiveness of pharmacist intervention to reduce medication errors and health-care resources utilization after transitions of care: a meta-analysis of randomized controlled trials. J Patient Saf 2021;17:375–80.
- 6 Scheipel L, Aronpuro K, Kvarnström K ym. Strategies for improving medication safety in hospitals: Evolution of clinical pharmacy services. Res Social Adm Pharm 2019;15:873–82.
- 7 Lopez-Martin C, Garrido Siles M, Alcaide-Garcia J, Faus Felipe V. Role of clinical pharmacists to prevent drug interactions in cancer outpatients: a single-centre experience. Int J Clin Pharm 2014;36:1251–9.
- 8 Conde-Estévez D. Targeted cancer therapy: interactions with other medicines. Clin Transl Oncol 2017;19:21–30.
- 9 McGahey KE, Weiss GJ. Reviewing concomitant medications for participants in oncology clinical trials. Am J Health Syst Pharm 2017;74:580–6.
- 10 Davis EL, Oh B, Butow PN, Mullan BA, Clarke S. Cancer patient disclosure and patient-doctor communication of complementary and alternative medicine use: a systematic review. Oncologist 2012;17:1475–81.
- 11 van Leeuwen RW, Jansman FG, van den Bemt PM ym. Drug-drug interactions in patients treated for cancer: a prospective study on clinical interventions. Ann Oncol 2015;26:992–7.
- 12 Valtola A, Bengts H, Jekunen A, Laaksonen R. Farmaseutti onkologian poliklinikan hoitotiimiin – selvä työnjako parantaa lääkiturvallisuutta ja tehostaa lääkehoitoprosessia. Dosis 2021;3:236–57. https://dosis.fi/wp-content/uploads/2021/09/236-257_Dosis_2021_Valtola.pdf

SIDONNAISUUDET

Annika Valtola, Antti Jekunen, Heidi Bengts:
Ei sidonnaisuuksia.
Raisa Laaksonen: European Association of Hospital Pharmacists tieteellisen toimikunnan jäsen.

Pomoksi?

Haku keväällä alkavaan
Erikoislääkärien
johtamiskoulutukseen
(ELJ23) käynnissä

7.12.2021-10.1.2022

Opi – kehity – verkostoidu!

Lisätieto: www.laakariliitto.fi/koulutus

